

УДК 341.322

DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2023.29.04>**КІРИК А. Ю.,**

доктор філософії з права,

старший викладач кафедри міжнародного та європейського права,

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова

ПРАВОВА ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Анотація. У статті розглядаються норми міжнародного гуманітарного права у сфері охорони навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Наголошено, що шкода навколишньому середовищу, спричинена збройними конфліктами, характеризується тим фактом, що його наслідки часто є далекосяжними, тривають роками чи навіть десятиліттями після закінчення збройних конфліктів, маючи тяжкі наслідки для цивільного населення та навіть можуть призвести до переміщення цілих громад. Встановлено, що положення міжнародного гуманітарного права, які регулюють захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів, становлять загальні принципи, звичаєве право, договірне право та м'яке право. Проаналізовано принципи розрізнення та пропорційності, які забезпечують захист цивільних осіб та навколишнього середовища. Відзначено, що серед договірних актів найважливіші положення, які безпосередньо стосуються захисту навколишнього середовища в міжнародних збройних конфліктах, містяться в Додатковому протоколі I 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року. Після аналізу статей Додаткового протоколу I, які стосуються захисту навколишнього середовища, було встановлено, що їх головними цілями є заборона війни, яка може завдати широкомасштабної, тривалої та серйозної шкоди природному середовищу. Однак питання про те, що є широкомасштабною, довгостроковою та серйозною шкодою, а що є допустимою шкодою для навколишнього середовища, є нез'ясованим. Було розглянуто положення Конвенції про заборону використання методів впливу на навколишнє середовище 1977 року, і визначено основні відмінності між цією Конвенцією та положеннями Додаткового протоколу I. Запропоновано тлумачити поняття «широка, довгочасна і серйозна шкода», передбачені Додатковим протоколом I та Конвенцією 1977 року в кожному конкретному випадку. Розглянуто акти міжнародного гуманітарного права, які можуть опосередковано принести користь навколишньому середовищу через заборону зброї, що завдає шкоди всьому живому. Встановлено, що питання покарання осіб за шкоду навколишньому середовищу під час збройних конфліктів є актуальним, але існуючі положення Римського статуту практично не застосовуються через надзвичайно високий рівень шкоди навколишньому середовищу. Тому пропонується включити окремий злочин «злочини проти навколишнього середовища», щоб передбачити, за відповідних обставин, належну міжнародну кримінальну відповідальність для тих, хто свідомо націлений на навколишнє середовище як стратегію збройного конфлікту.

Ключові слова: міжнародне гуманітарне право, збройний конфлікт, навколишнє середовище, воєнний злочин.

Постановка проблеми. У 1900-х роках технологічний розвиток зброї створив безпрецедентні загрози та вплив на навколишнє середовище. Крім ризиків, пов'язаних із застосуванням звичайних засобів і методів ведення війни, існує ризик заподіяння шкоди навколишньому середовищу, пов'язаний з випробуванням або застосуванням забороненої зброї. Звичайно, сьогодні війни ведуться по-іншому, і вони мають далекосяжні та тривалі наслідки для навколишнього середовища, що робить потребу захисту навколишнього середовища, пов'язану зі збройним конфліктом, актуальною як ніколи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання захисту навколишнього середовища під час збройного конфлікту є предметом дослідження багатьох вчених серед яких: Грицан О.А., Качурінер В. Л., Логвиненко О.І., Межевська Л.В., Проценко Т.О., Пташник І.Р., однак недостатність та неефективність правового регулювання захисту навколишнього середовища під час збройного конфлікту потребує додаткового дослідження.

Метою статті є аналіз основних норм міжнародного гуманітарного права у сфері захисту довкілля від наслідків збройних конфліктів, оцінка їх ролі в забезпеченні охорони довкілля під час збройних конфліктів та визначення шляхів удосконалення наявного законодавства.

Протягом історії навколишнє середовище зазнавало впливу збройних конфліктів, чи то через свідомі дії воюючих сторін, чи через випадкові наслідки. Збройні конфлікти призводять до серйозних наслідків, таких як знищення тварин, рослин, ґрунту, водних систем або навіть цілих екосистем.

Навколишнє середовище погіршується багатьма способами. Воно атакується за допомогою певної зброї, наприклад, шляхом використання вибухових пристроїв або підпалу нафтових родовищ. На нього також впливає пошкодження або руйнування створеного людиною середовища, наприклад, коли військові дії уражають водопостачання, каналізацію чи постачання електроенергії або порушують інфраструктуру, яка дозволяє їм функціонувати. У той же час забруднення наземними мінами також може сприяти кліматичним ризикам, включаючи забруднення ґрунту та води внаслідок введення токсичних відходів, що не піддаються біологічному розкладанню, а також загрози біорізноманіттю через ерозію ґрунту та знищення рослинності чи тварин під час вибухів [1].

Шкода навколишньому середовищу характеризується тим, що її наслідки часто широко поширені та тривають роками чи навіть десятиліттями після закінчення війни, мають серйозні наслідки для цивільного населення та можуть навіть призвести до переселення цілих громад.

Під час збройних конфліктів міжнародне гуманітарне право, яке, на думку всіх, захищає лише людей, також захищає навколишнє середовище.

Положення міжнародного гуманітарного права, що регулюють захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів, представляють загальні принципи, звичаєве, договірне право та м'яке право, які

розвивалися протягом десятиліть для вирішення різноманітних практичних проблем.

Загальні принципи міжнародного права, які застосовуються під час збройних конфліктів, такі як принцип розрізнення та принцип пропорційності, забезпечують захист як людей, так і навколишнього середовища.

У контексті принципу розрізнення навколишнє середовище та всі його частини є цивільними за своєю природою і не можуть піддаватися нападу, якщо певна частина природного середовища не була перетворена на військовий об'єкт.

Відповідно до принципу пропорційності, при оцінці пропорційності нападу на військовий об'єкт як випадкового ушкодження необхідно враховувати шкоду, завдану навколишньому середовищу. Якщо збитки переважають військову перевагу, атаки повинні припинитися.

Існує також зобов'язання вживати всіх практичних запобіжних заходів, щоб уникнути та мінімізувати випадкову шкоду навколишньому середовищу та всім його частинам. Тобто бойові сили повинні уникати використання навколишнього середовища у військових цілях.

Основна мета вказаних керівних принципів – сприяти прийняттю конкретних заходів для зменшення впливу збройних конфліктів на навколишнє середовище.

Серед актів договірного права найбільш важливі положення, що стосуються безпосередньо захисту навколишнього середовища під час міжнародних збройних конфліктів, містяться в Додатковому протоколі I 1977 року до Женевських конвенцій 1949 року [2].

Зростання екологічної обізнаності та занепокоєння щодо військової тактики, яка використовується під час збройних конфліктів, призвело до включення двох положень до Додаткового протоколу I, які безпосередньо стосуються шкоди навколишньому середовищу: ст. 35(3) і ст.55.

Положення ст. 35 стосуються основних правил щодо засобів та методів ведення війни та передбачає, що забороняється використовувати методи ведення війни, які мають на меті або можуть завдати широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу [2].

Стаття 55 передбачає особливу охорону навколишнього середовища у зв'язку з охороною цивільних об'єктів. Норма ст. 55 зазначає, що під час воєнних дій необхідно дбати про захист навколишнього природного середовища від широкої, довгочасної і серйозної шкоди. Цей захист включає заборону використання методів або засобів ведення війни, призначених або здатних завдати такої шкоди природному середовищу і тим самим поставити під загрозу здоров'я або виживання населення. Напади на природне середовище шляхом репресій заборонені [2].

Таким чином, серйозні напади на навколишнє середовище, такі як пошкодження водосховищ, ядерних установок або нафтових свердловин, визнаються міжнародним правом як воєнний злочин під час збройних конфліктів.

Крім того, у коментарі до ст. 55 Додаткового протоколу I зазначено, що концепцію природного середовища слід розуміти в найширшому значенні, що включає біологічне середовище, в якому живе населення. Природне середовище включає ліси та іншу рослинність також фауну, флору та інші біологічні або кліматичні елементи [2]. Таким чином, це включатиме все, що не створено людиною: атмосферу, повітря, озоновий шар, океани та інші водойми, ґрунт, гірські породи, рослини та тварин.

Спільним ядром цих двох статей є заборона ведення війни, яка може завдати широкої, довгочасної і серйозної шкоди природному середовищу. Однак зазначені терміни не були визначені. Відповідно, питання про те, що є широкою, довгочасною та серйозною шкодою, а що є допустимою шкодою для навколишнього середовища, є відкритим для тлумачення.

Якщо об'єднати потрібні стандарти, викладені у ст. 35 та ст. 55 через використання слова «і», шкода має бути широко поширеною, довгостроковою та серйозною, щоб бути забороненою, тобто потрібний стандарт є кумулятивною вимогою [2]. Звідси можна зробити висновок, що навіть широкомасштабне пошкодження не вважається забороненим.

Крім того, необхідність встановлення всіх трьох критеріїв означає дуже високий поріг протиправної поведінки: частина науковців вважає, що такий стандарт майже неможливо встановити. Не можна не погодитись з експертами з охорони навколишнього середовища, які визнали захист згідно з Додатковим протоколом I дуже обмежувальним і нечітким [3].

Слід підкреслити, що під час розробки проекту Додаткового протоколу I було узгоджено лише роз'яснення терміну довгостроковий, який слід розуміти як термін щонайменше десять років [4]. Проте терміни широка і серйозна шкода залишалися не з'ясованими.

Через відсутність точного тлумачення цих термінів не з'ясованим залишається питання кваліфікації того, де і яка саме шкода, завдана природному середовищу, вважається порушенням положень Додаткового протоколу I.

Аналізуючи необхідність точного тлумачення наведених вище термінів, варто згадати Конвенцію про заборону використання методів впливу на навколишнє середовище 1977 р. (далі – Конвенція), яка є першою міжнародною угодою, яка безпосередньо стосується використання навколишнього середовища як зброї у збройному конфлікті. Основне зобов'язання Конвенції міститься в ст. 1, яка зазначає, що кожна держава-учасниця цієї Конвенції зобов'язується не брати участі у військовому чи іншому ворожому застосуванні методів зміни навколишнього середовища, які мають широкі, довгострокові чи серйозні наслідки [5].

Якщо проаналізувати положення Додаткового протоколу I та Конвенції, то слід підкреслити, що стаття 35(3) Додаткового протоколу I спрямована на захист природного середовища як такого, тоді як Конвенція забороняє використання методів, які у свою чергу використовують навколишнє середовище як зброю. Проте однією з головних відмінностей між

положеннями Додаткового протоколу та Конвенцією є значно нижчий поріг шкоди в Конвенції, оскільки скасований кумулятивний стандарт, передбачений Додатковим протоколом I, і встановлено єдині критерії: широко поширена або довгострокова, або серйозна шкоди.

Крім того, самі терміни тлумачаться по-різному, оскільки термін «довгострокова шкода» визначається відповідно до Конвенції як період місяців або сезонів проти десятиліть у Додатковому протоколі I.

Слід відзначити, що для вирішення питань кваліфікації злочинів, які шкодять навколишньому середовищу, в якості мінімальних стандартів пропонують використовувати тлумачення, встановлені Конвенцією, а саме: широко поширений охоплює територію в масштабі кількох сотень квадратних кілометрів; довгостроковий – період у місяці або приблизно сезон; і серйозний передбачає серйозні або значні порушення або шкоду людському життю, природним ресурсам або іншим активам [6, с. 54]. Однак важко погодитися з такими пропозиціями, оскільки, наприклад, тлумачення широко поширеної шкоди в межах кількох сотень квадратних кілометрів буде більш катастрофічніше для маленьких країн, таких як Словенія, ніж для великих країн, таких як Китай.

Інші норми міжнародного гуманітарного права, основною метою яких не є навколишнє середовище, також можуть захистити його. Наприклад, заборона певної зброї може принести користь навколишньому середовищу через небезпеку, яку така зброя становить. Це стосується Конвенції про заборону протипіхотних мін [7]; Конвенції про касетні боеприпаси [8], Протоколу про заборону застосування на війні задушливих, отруйних та інших газів, а також бактеріологічних засобів ведення війни [9], Конвенції про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї та про їх знищення [10], Конвенції про певні види звичайної зброї [11], Конвенції про хімічну зброю [12].

Окремо варто звернути увагу на застосування ядерної зброї, яка має розглядатися з посиланням на чотири договори. Застосовуючи ядерну зброю неможлива не спричинивши значних поранень серед цивільного населення, смертей і серйозної шкоди навколишньому середовищу. Один ядерний вибух, ймовірно, знищить сотні тисяч мирних жителів, а радіоактивні опади забруднять великі території в багатьох країнах, тому ядерна зброя регулюється декількома договорами.

Перш за все, слід згадати Договір про часткову заборону випробувань 1963 року, який не регулює ведення війни як такої, але забороняє державам проводити ядерні випробування чи вибухи будь-де під їхнім суверенітетом чи контролем [13]. Наступним важливим договором є Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року, який прямо не забороняє використання ядерної зброї під час збройного конфлікту як такого, але забороняє державам-членам виробляти або іншим чином отримувати ядерну зброю чи інші ядерні вибухові пристрої [14]. Договір, спрямований на повне роззброєння та нерозповсюдження, передбачав, що використання ядерної

зброї застаріє. Третім договором є Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань 1996 року, який спрямований на припинення всіх випробувань ядерної зброї та інших форм ядерного вибуху [15]. 7 липня 2017 року 122 держави прийняли Договір про заборону ядерної зброї [16]. Договір повністю забороняє ядерну зброю. Ця заборона, прямо заснована на принципах і нормах міжнародного гуманітарного права, є важливим і довгоочікуваним кроком до світу, вільного від ядерної зброї. Договір набув чинності 22 січня 2021 року, створюючи подальший імпульс для досягнення цієї мети. Проблема, однак, полягає в тому, що умови договору по суті не є обов'язковими для жодної з ядерних держав, таких як Китай, Франція, Росія, Сполучені Штати, Індія та Пакистан. Крім того, за відсутності конкретних механізмів збалансованого скорочення озброєнь і подальшої перевірки держав, що володіють ядерною зброєю, вони неохоче відмовляються від своїх заходів стримування без гарантій, що їхні супротивники зроблять те саме. З цієї причини Договір про заборону ядерної зброї, на жаль, не можна вважати ефективним.

Всі вищезазначені акти охоплюють весь життєвий цикл конкретної зброї, включаючи її використання, і, отже, включають не лише зобов'язання мирного часу, такі як заборона розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної), токсичної, ядерної зброї, а також знищення існуючої забороненої зброї, але має також включати зобов'язання щодо використання конкретної зброї під час війни. Такий підхід до регулювання має бути ефективним як у мирний, так і у воєнний час.

Проте одним з найважливіших питань залишається покарання осіб за використання зброї, яка завдає шкоди навколишньому середовищу. З метою розслідування відповідальності суб'єктів, які порушили вищезазначені договори, Римський статут Міжнародного кримінального суду (далі – Римський статут), прийнятий у липні 1988 року, включив поведінку, яка завдає серйозної шкоди природному середовищу, за певних обставин як воєнний злочин. Положення ч. 2 ст. 8, вказує, що під час міжнародного збройного конфлікту умисне здійснення нападу, коли відомо, що такий напад буде причиною випадкової загибелі або каліцтва цивільних осіб, або збитку цивільним об'єктам, або масштабної, довготривалої та серйозної шкоди природному довкіллю, який буде явно несумірний із конкретною і безпосередньо очікуваною загальною військовою перевагою, становитиме воєнний злочин. Зокрема, мають бути виконані наступні умови:

- шкода природному середовищу має бути масштабна, довготривала і серйозна, але Римський статут також не визначає ці три терміни;
- напад має бути свідомим заподіянням шкоди;
- шкода навколишньому середовищу повинна явно перевищує ту, яка необхідна для досягнення загальної військової мети.

Це положення розглядається як важливий крок до міжнародної криміналізації антиекологічних дій під час збройних конфліктів, дозволяючи тим, хто завдає серйозної шкоди навколишньому середовищу, постати

перед Міжнародним кримінальним судом [17]. Однак вимоги, необхідні для його застосування, здається практично неможливими для задоволення на практиці.

Тому необхідно звернути увагу на навмисне націлювання на навколишнє середовище під час збройного конфлікту. Оскільки дії, які йому шкодять через збройний конфлікт зараз досягли такого рівня тяжкості та серйозності, що за певних обставин вони становлять міжнародний злочин. У зв'язку з цим пропонується включити окремий злочин – «злочини проти навколишнього середовища» до положень Римського статуту, щоб створити міжнародну кримінальну відповідальність за відповідних обставин для тих, хто навмисне націлюється на навколишнє середовище як стратегію збройного конфлікту.

Аналізуючи норми міжнародного гуманітарного права можна сміливо зазначити, що вони є недостатнім для захисту навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Відсутність роз'яснень основних термінів, які викладені в статтях Додаткового протоколу I та інших актах унеможливорює належні механізми його охорони. Це призводить до того, що кримінальна охорона навколишнього середовища на практиці не застосовується. На даний момент Міжнародний кримінальний суд не виніс жодних кримінальних рішень за екологічні воєнні злочини.

У міжнародному співтоваристві існують різні думки щодо того, як посилити охорону навколишнього середовища під час збройних конфліктів, зокрема найпоширенішою є розробка та прийняття нової П'ятої Женевської конвенції про захист навколишнього середовища під час збройних конфліктів. Пропонується створити новий міжнародний договір на основі кодифікації вже існуючих документів. Вони мотивують свої пропозиції тим, що таке рішення уніфікувало б різні тлумачення понять у сфері міжнародного права, і таким чином зміцнило принцип правової визначеності [18; 19].

Проте нормативна роль міжнародного права залежить від міжнародного рівня та практики кожної країни, тому вигідніше та практичніше охороняти навколишнє середовище під час збройних конфліктів шляхом тлумачення численних та різноманітних існуючих міжнародно-правових норм та вдосконалювати їх застосування.

Висновок. Відповідно до вищевикладеного метою даної статті був аналіз норм, присвячених охороні навколишнього середовища під час збройних конфліктів.

Варто зазначити, що міжнародне гуманітарне право не ігнорує екологічну шкоду, спричинену збройним конфліктом, але наявні норми залишаються неповним для забезпечення ефективного захисту навколишнього середовища.

Питання, висвітлені у статті, також впливають із змісту статей основних документів, що регулюють цю галузь. Серйозною проблемою є існуюча двозначність і суперечливість у нормативному вираженні. Зокрема,

бракує міжнародного консенсусу щодо змісту окремих статей, наприклад, у Додатковому протоколі I, Конвенції та Римському статуті йдеться про масштабну, довготривалу та серйозну шкоду природному середовищу, але вищевказані договори або не містять чіткого визначення цих термінів, або мають різне їх тлумачення, що ускладнює узгодження сфери застосування один одного.

Слід пам'ятати, що тлумачення умов обов'язкових документів є важливим, оскільки вони визначають умови застосування положень до конкретних випадків. Таким чином, вищезазначене непослідовне тлумачення одних і тих самих термінів у правовій сфері може призвести до багатьох неясностей і, насамперед, до труднощів у їх застосуванні судовими органами.

У зв'язку з цим пропонується:

- тлумачити поняття «широка, довгочасна і серйозна шкода» в кожному конкретному випадку, оскільки поняття широкої шкоди, вимірної в кілометрах, значно відрізнятиметься в маленькій країні, як Словенія, ніж у великій країні, як Китай;

- включити новий злочин «злочини проти довкілля» до положень Римського статуту, щоб запровадити міжнародну кримінальну відповідальність для тих, хто умисно націлюється на довкілля як стратегію збройного конфлікту.

Література:

1. Armed conflict and the environment. *GENEVA CALL*. URL: <https://www.genevacall.org/armed-conflict-and-the-environment/>
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199
3. ENVIRONMENT, NATURAL RESOURCES, AND IHL. *Diakonia International Humanitarian Law Centre*. URL: <https://www.diakonia.se/ihl/resources/international-humanitarian-law/protection-environment-natural-resources-ihl/>
4. Protection Of The Environment During Armed Conflicts : A Case Study Of Kosovo. URL: <http://www.worldlii.org/int/journals/ISILYBIHRL/2001/13.html#Footnote48>
5. Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 18.05.1977 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_258#Text
6. Protecting the Environment During Armed Conflict. An Inventory and Analysis of International Law. URL: https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/7813/-Protecting%20the%20Environment%20During%20Armed%20Conflict_An%20Inventory%20and%20Analysis%20of%20International%20Law-2009891.pdf?sequence=3&isAllowed=1
7. Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення від 18.09.1997 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_379?find=1&text

8. Конвенція з касетних боеприпасів від 30.05.2008 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k20#Text
9. Женевський протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних або інших подібних газів та бактеріологічних засобів, багатосторонній міжнародний договір, підписаний 17.06.1925. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_198#Text
10. Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction. Opened for Signature at London, Moscow and Washington. 10 April 1972. *International Committee of the Red Cross*. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/bwc-1972>
11. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію від 10.10.1980 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text
12. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text
13. *Traité interdisant les essais d'armes nucléaires dans l'atmosphère, dans l'espace extratmosphérique et sous l'eau*. 10 octobre 1963. URL: https://treaties.un.org/Pages/showDetails.aspx?objid=08000002801313d9&clang=_fr
14. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_098
15. Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty. New York, 10 September 1996. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVI-4&chapter=26
16. Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons. 7 July 2017. URL: <https://treaties.unoda.org/t/tpnw>
17. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17 липня 1998 р. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
18. Садова Т.С. Захист довкілля під час збройних конфліктів у перспективі ухвалення П'ятої Женевської конвенції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 73(1). С. 186–190. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_73\(1\)_33](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2022_73(1)_33)
19. Glen Plant *Environmental Protection and the Law of War: A "Fifth Geneva" Convention on the Environment in Time of Armed Conflict*. London : Belhaven Press. 1992. 284 p.

Kiryk A. Legal protection of the environment in armed conflicts

Summary. The article examines the norms of international law in the field of environmental protection during armed conflicts. It is emphasized that environmental damage caused by armed conflict is characterized by the fact that its consequences are often far-reaching, lasting years or even decades after the end of armed conflicts, having severe consequences for the civilian population and can even lead to the displacement of entire communities. It is established that the provisions of international humanitarian law that regulate the protection of the environment during armed conflicts constitute general principles, customary law, treaty law and soft law.

The principles of distinction and proportionality, which ensure the protection of people and the environment, are analyzed. It was noted that among the treaty acts, the most important provisions directly related to environmental protection in international armed conflicts are contained in Additional Protocol I of 1977 to the Geneva Conventions of 1949. After analyzing the articles of Additional Protocol I, which deal with the protection of the environment, it was found that their main objectives are the prohibition of war that can cause large-scale, long-term and serious damage to the natural environment. However, the question of what constitutes large-scale, long-term, and serious harm and what constitutes acceptable harm to the environment is unclear. The provisions of the 1977 Convention on the Prohibition of the Use of Methods of Impact on the Environment were considered, and the main differences between this Convention and the provisions of Additional Protocol I were determined. It was proposed to interpret the concept of “extensive, long-term and serious damage” provided for in Additional Protocol I and the 1977 Convention in each specific case. Acts of international humanitarian law that can indirectly benefit the environment through the prohibition of weapons that harm all living things are considered. It has been established that the issue of punishing persons for environmental damage during armed conflicts is relevant, but the existing provisions of the Rome Statute are practically not applied due to the extremely high level of environmental damage. It is therefore proposed to include a separate offense of “crimes against the environment” to provide, in appropriate circumstances, appropriate international criminal responsibility for those who deliberately target the environment as a strategy of armed conflict.

Key words: international humanitarian law, armed conflict, environment, war crime.